

Володимир Шедяков

СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ЧИННИК СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ СУСПІЛЬСТВА

У статті надані висновки дослідження соціального партнерства як стану соціального капіталу суспільства в контексті гарантування соціальної безпеки. Для цього виокремлюється роль піару в здійсненні продуктивного соціального менеджменту, характеризується співвідношення його практик і технологій.

Ключові слова: соціальне партнерство, соціальна безпека, соціальний менеджмент.

Volodymyr Shedyakov. Social partnership as a factor of social security. In the article the findings of the study of social partnership as a state of social capital of the company in the context of social security are submitted. To do this, highlight the role of public relations in the implementation of productive social management, is characterized by the ratio of its practices and technologies.

Key words: social partnership, social security, social management.

У процесах антропогенезу та суспільствогенезу зростає значення та ресурсна база соціальної безпеки, яка спільно

з безпекою економічною, екологічною, інформаційною тощо є невід'ємною складовою частиною системи суспільної безпеки. Соціальна безпека базується на культурологічному підґрунті, ядром якого є ціннісно-символьні структури, що поєднують риси кроскультурні та характерні для конкретних культурно-цивілізаційних світів. Для того, щоб сукупний соціальний капітал суспільства не знизився, держава не має права залишати своїх громадян у «соціальних джунглях», сподіваючись на роль «ринкових сил». Утім, хоч багаторівневі розвинуті соціальні комунікації є невід'ємним атрибутом громадянського суспільства, на сьогодні діапазон гарантування соціальної безпеки істотно поширює саме зростання ресурсів та технологій впливу, зокрема – з боку феноменів масової культури і конкуренції смислів. Шлях до мінімізації існуючих ризиків соціального розвитку та переходу до сталого розвитку країни безпосередньо пов'язаний зі створенням продуктивного соціального, ідеологічного, матеріального середовища, унормуванням взаємин соціальних груп та прошарків. Таким чином, серед державних пріоритетів особливе значення має подолання бідності та відриву найбагатших від усіх інших прошарків населення країни. Це пов'язано як з соціальною стабільністю країни, так і з розширенням соціальної бази реформ.

До того ж різноманітні риси глобалізації та інформатизації суспільного життя (насамперед, впливові соціальні мережі, масові зовнішні інвестиції) – додатковий чинник трансформації не лише власне економічного, але й соціально-політичного клімату. Поширення транснаціонального політичного та культурного простору через дифузю норм, правил, принципів і цінностей додатково підсилює значення цього каналу зовнішнього впливу. Також це пов'язано з тим, що нині політична культура суспільства принципово відкрита, кожна особистість може вибирати близьке для себе й відповідним чином добудувувати, а стан суспільства принципово неорганічний та різнорідний – отже, це становище особливо сприяє використанню технік стимулювання бажаних трансформацій. Так, крім індивідуальних впливів на особи прийняття важливих рішень,

дедалі більшого значення набувають соціальні впливи на населення, щоб схилити їх до бажаних дій/бездіяльності.

Метою статті є викладення результатів дослідження соціокультурних механізмів гарантування соціальної безпеки, зокрема, пов'язаних зі станом соціального капіталу, який характеризується як соціальне партнерство.

На цей час динаміка складних питань національної безпеки на тлі суттєвих трансформацій глобального масштабу вже знайшла відображення в капітальних працях теоретиків та практиків міжнародного рівня. Причому, в суспільствознавстві науковець, який уявив себе бухгалтером, що наводять порядок, або унтер-офіцером, вибудовує шеренгу понять – смішний і жалюгідний [1, с. 363]. В умовах кардинальних змін, всезагальності ірраціонально-перетворених форм кількісні методи заздалегідь програють якісним [2 – 6]. Відповідно, за відомим висловом колишнього президента ІІРА (International Industrial Relation Association) Джона Данлопа, «стан справ у галузі дослідження індустріальних відносин можна охарактеризувати словами Джуліана Хакслі: «Гори фактів накопичені на рівнині людського неучтва. Результатом є достатність сировини. Купи матеріалу лежать навколо просто незайманими або ж використані в дуже незначній мірі. Факти подавили ідеї. Теоретичне узагальнення суттєво відстає від безперервного досвіду, що поширюється» [7, с. VI]. Отже, природно звучить твердження президента ІІРА Томаса Кохана про те, що дослідники, котрі претендують на власне місце в науці, «сконцентрувалися на перегляді традиційних концепцій і моделей на підґрунті змін» [8, с. 1], що відбуваються. Як він підкреслює, виникає нова парадигма [8, с. 13] з новими – адекватними часу – методами та рекомендаціями. Стає зрозумілим: завдання науки – не в натаскуванні фактів (сукупність цифр можна підігнати під що завгодно), а виявленні нових тенденцій.

Отже, оптимізація методології досліджень, підготовки та проведення змін може спиратися на багатолітні наукові розробки щодо суспільства ризику У. Бека та Н. Лумана, культурологічний аналіз М. Дугласа та А. Вілдавські, концепцію Р. Каперсона, дослідження ризику та катастроф В. Арнольдом, В. Зубковим, Ю. Воробйовим, Т. Малінецьким, Б. Пор-

фір'євим, О. Яницьким, О. Мозговим, а також праці з вивчення можливостей, меж та технологій соціального конструювання – в тому числі в часописах «Risk Decision and Policy», «Risk: Health, Safety and Enviroment», «Journal of Risk Research». Продуктивний розгляд питання потенціалу соціальної інтеграції був проведений з боку наукових шкіл Г. Спенсера, Е. Дюркгейма, В. Парето, Л.Дж. Хендерсона. Характеристика важливих рис корпорацій як не тільки економічної, але й соціально-політичної інституції, певного суб'єкту соціальної інженерії є у П. Дракера, який створив теоретичне обґрунтування слогана «Все, що добре для General Motors, добре для Америки». Дж. Кейн, голова Лондонського центру вивчення демократії, як фахівець з залучення до громадського суспільства довів: соціально-трудові внутрішньокорпоративні відносини інтегрують у суспільство. Перехід до сталого розвитку та мінімізація соціальних ризиків країни безпосередньо пов'язані зі створенням продуктивного соціального, ідеологічного, матеріального середовища, унормуванням соціальних взаємин [9 – 18]. Інтелектуальній зарозумілості утилітаризму тут протистоїть концепція Карла Поппера, відповідно до якої «мешканцями» світу продуктів людської діяльності є теоретичні системи, проблеми та проблемні ситуації, критичні міркування і те, що можна назвати станом і процесом дискусій.

Людина, суспільство, культурно-цивілізаційний світ – феномени органічні, а не механічні. Їх не можна описувати виключно в термінах матеріальних інтересів і егоїстичного вибору, і етнос часто виступає при соціальних змінах як самостійна незроблена господарська величина з власними завданнями, волею, звичками. У світі співіснують сонми цивілізацій, соціокультурних стилістик, зведених у культурні світи. Долі їх визначаються силою вихідних імпульсів, геополітичними обставинами (зовнішнім викликом, наявністю союзників ін.), якістю управління. Історія людської соціальності виступає як форма дихотомії, яка визначається механізмом асиметричного синтезу. Об'єднавчий початок при цьому знаходиться або в середині, або зовні самого культурно-цивілізаційного світу.

Отже, з XIX ст. активно застосовуються також поняття акультурації для характеристики процесів, що відбуваються під час здійснення культурних контактів, соціокультурної дифузії і акомодатії (звикання). Точки екстремуму (максимум і мінімум) створюються механізмом якісного узагальнення відповідно до домінуючої ознаки, а результат зумовлює як дзеркально симетричний напрям розвитку основотвірної тенденції цілого, так і силу пасіонарного поштовху. Причому коливання в м'якій соціальній системі мають амплітуду меншу, а частоту вищу, ніж у жорсткій.

Відповідно, наприклад, уже сьогодні може йтися про перехід безлічі компаній до орієнтації не на абстрактний ринок, а на індивідуальний попит як елемент моделі виробництва для нової економіки. Причому характерним стає з'єднання ознак масово-конвеєрної та ремісничої організації виробництва, що забезпечує швидку перебудову виробничого циклу під можливість частотої зміни випуску високоякісної продукції. Самі підприємства стають компактнішими, потрібно менше часу на дизайн і модернізацію виробничого циклу, відповідно – формуються нові вимоги до якості персоналу (зокрема, для ліквідації можливих дефектів, виправлення помилок на ранніх стадіях виробництва). До того ж новітність соціально-економічного укладу полягає саме в тому, що він часто ґрунтується на особливій продуктивності розумової праці: знань, утілених у новітніх технологіях.

Забезпечення балансу сталості та динамізму базових суспільних культур, отже – фундаментальних ціннісно-символьних конструкцій – передбачає створення продуктивного соціального середовища, функціонування якого сьогодні пов'язують з розвинутим соціальним партнерством, громадським діалогом. Саме цей стан суспільства, як переконливо демонструє світовий та вітчизняний досвід, стає важливою умовою перетворення соціокультурного різноманіття не на чинник ризику, а на джерело можливостей. Процеси трансформації суспільного життя у глобальному масштабі орієнтують на відхід від культури агресії та монологу, насильницької соціалізації та

стандартизації особистості, на подолання напруженості між учасниками процесу виробництва, забезпечення механізму консолідації та розв'язання конфліктів.

Водночас, для підвищення рівня використання людського потенціалу серед наявних національних форм соціального партнерства особливо важливим є кропітке нарощування найбільш ефективних моделей залучення населення для цілей модернізації та розвитку країни. Зокрема, стратегічний характер соціальних змін фіксується системою взаємодій, також об'єднують конкуренцію і партнерство. Виявлення та реалізація різноманіття інтересів у суспільстві (без їх уніфікації) відбувається сьогодні, перш за все, у формах діалогу соціального та цивільного, що дозволяє використовувати можливості секторів державного, приватного бізнесу та недержавного безприбуткового. Тенденція до повнішого залучення здібностей працівника до громадянської, виробничої та підприємницької діяльності, об'єднання в єдиний комплекс різних форм самодіяльності призвели до створення систем «економіки участі» та соціального партнерства. Вони є якісно новим явищем, що має великі економічні та соціальні наслідки. Так, «трипартизм», наприклад, безпосередньо передбачає можливість узгодження інтересів між наймачами та найманими робітниками («соціальними партнерами») при керівній ролі державних інституцій, що слідкують за виконанням «правил гри» між різними категоріями учасників переговорного процесу.

Проте якість соціальності у відносинах соціальних спільнот виокремлюється переважно на абстрактному рівні. Конкретна природа та міра соціальності залежна від традицій певного культурно-цивілізаційного світу, збагачується специфікою стосунків (їхніх суб'єктів, об'єктів, причин, інтенсивності тощо), в яких існує соціальність. Велику роль для формування й регулювання соціальної тканини відіграють звичаї та традиції. Як відомо, традиція моральних правил містить пристосування до обставин, не доступних для спостережень індивідуумами або не сприйманим нашим розумом, і наша мораль – не лише не витвір розуму, а й у певних аспектах вища за нього, бо

містить керівництво до дій, які розум самотужки не в змозі відкрити або виправдати [19]. Більше того, «ключна опора на раціональне розуміння як достатня для людських дій – серйозна інтелектуальна помилка, якої особливо часто припускаються торговці запозиченими десь ідеями, котрі вважають себе інтелігентами» [19]. Зовсім не випадково в основі наукової теорії А. Сміта було бажання поглянути на людину з трьох точок зору: моралі, державності, лише потім – власно економічної. Отже, завдання суспільства, якщо воно хоче зберегти свою ідентичність, а не перетворитися на будівельний матеріал інших цивілізацій, – захист, структурування та розвиток у Проекті та сонмі проектів власних науки, освіти та мистецтва, що формують самовизначення народу, його специфіку в палітрі світів, забезпечують перемогу в боротьбі за дух, за душу. Причому, відторгнення народної аристократії, народної еліти обертається загрозою існуванню й розвитку соціальної тканини держави (за рахунок, наприклад, демонізації власної країни та схилення перед чужими). На фундаментальному рівні їх взаємодії первинна матерія, проте на актуальному – свідомість. Тому довговічним буває те, що вражає уяву, а століттями живуть взагалі лише легенди. Отож, для існування державності необхідні люди-легенди та вчинки-міфи. Інстинкт самозбереження на родовому рівні відтворюється в нормі справедливості, завдяки чому користь – принцип біологічний – переростає в гуманістичність, як принцип соціальний. Суб'єкти Проекту культурно-цивілізаційного світу – люди, котрі живуть ним, створенням нового, їхніми цілями – позаперсональними матеріальними перевагами та прагматичним полем життя, здатні на справи, що зберігаються в пам'яті нащадків. Саме вони становлять справжню еліту культурно-цивілізаційного світу, її аристократію [20 – 22].

Безумовно, для технократа освоєння класичної гуманітарної традиції – це такі собі «факультети непотрібних речей» [23]. А оволодіння, скажімо, студентом-політехніком знаннями світоглядного рівня – й узагалі «зайва розкіш», а то й «небезпечна» річ, позаяк заважає подальшому маніпулюванню ним. Макс Вебер у «Протестантській етиці»

відзначав, що протестантські сім'ї воліли, аби їхні діти опановували практичні, а не методологічні знання, навіть за умови звуження кругозору учнів, обстоювали перевагу реальних училищ над «відірваними від життя» класичними гімназіями. Утім, маємо той самий веберівський «парадокс раціональності» (блискуче вивчений Л. Мізесом, Ф. А. Хайєком і К. Поппером): процес ліберальної раціоналізації/модернізації, що послідовно реалізовується, врешті-решт, здатний вивільнити сили, не підконтрольні й розуму, й нормам гуманізму. Найруйнівніших чудовиськ соціуму породжує не «сон розуму», а спроба перетворити людину на бездуховного голого прагматика.

Соціальність як основа культурно-цивілізаційного світу, що формує соціальний капітал і забезпечує його структуру, передбачає постійне самозречення людини від домінування егоцентризму – щеплення від неправового самоутвердження [24 – 29]. Йі кожна особистість набуває цілісного вигляду саме як соціальна. Для виявлення соціальності істотне значення мають принципи: 1) складності соціального розвитку; 2) емергентності (суттєвої ролі випадку); 3) поєднання необоротності й оборотності; 4) нестійкості та нерівноваги; 5) синкретичності. Це дозволяє забезпечити: 1) надання бази прогнозування якісних перемін; 2) зміну ідей одномірного трактування соціального розвитку боротьбою його різноманітних тенденцій; 3) виникнення підстав для оцінювання динаміки різноманіття культурно-цивілізаційних світів і з позиції загального розвитку, і з боку періодичних коливань за вісями «централізація–децентралізація», «порядок–хаос» тощо. Дослідження М. Кастельсом заміни інституцій (що особливо актуально для світів, які трансформуються) соціальними мережами якраз і орієнтує на вивчення не окремих комунікацій, а їхніх мереж у суспільстві. Причому форми відносин корелюють із своєрідністю мереж, які відображають, зокрема, зв'язки наявні та відсутні, дійсні та ілюзорні, реальні та віртуальні. Зокрема, один з ефективних шляхів дослідження та впливу – використання принципів хибних соціальних утворень, перетворених форм, відплатності. Зокрема, принцип перетворених форм ґрунтується на введенні до між-

системної взаємодії еталону, котрий забезпечує зіставлення структур, їх зведення до надструктурної єдності, трансформування енергії їх суперечності з руйнівної до розвиваючої. Тим самим знімається необхідність нав'язувати зовнішню волю, культуртрегерствувати, зберігається своєрідність кожного з елементів у наданих межах самореалізації і умовах взаємодії.

Отож, уся відповідна філософія корпоративної соціальної відповідальності нині базується на положенні про необхідність ретельного обліку інтересів усіх зацікавлених сторін, а стратегія – на моделі соціального партнерства, ігри з ненульовим результатом, де виграє кожен та зростає сукупний соціальний капітал суспільства (win-win strategy, green-green strategy). Це й стає фундаментом як внутрішньої, так і зовнішньої культури корпорації. Ядро зацікавленості корпорації полягає в збільшенні людського капіталу; воно пов'язане, насамперед, із творчим, інноваційним потенціалом людини як усередині корпоративного бізнесу, так і ззовні [30 – 32]. Серед інших пріоритетних напрямів корпоративної соціальної відповідальності – захист навколишнього середовища, підвищення безпеки та якості споживчих товарів, охорона здоров'я, культура, поліпшення етнопонаціональних стосунків, допомога недієздатним категоріям населення, підтримка прав людини в соціально-трудових відносинах забезпеченням умов праці, включаючи охорону здоров'я й дотримання техніки безпеки, припинення недобросовісних прийомів ведення бізнесу, якісне управління, залучення мешканців місцевих громад до розв'язання спільних проблем, питання соціального розвитку усередині корпорації і в місці її розташування. За великим рахунком, уся ця діяльність або безпосередньо (медичне обслуговування персоналу, створення комфортного середовища на робочому місці), або опосередковано (підвищення якості екології та споживчих товарів, створення сприятливого соціокультурного середовища тощо) допомагає збільшенню соціального капіталу та зближенню з суспільством як окремих компаній, так і бізнесу загалом. У свою чергу, вирішення цих питань пов'язане з якістю соціальної інфраструктури, зокрема, інфраструктури діяльності у сфері

духовної культури (комплекс умов, що забезпечують мотиви та функціонування освіти, підвищення культурного рівня, організації дозвілля). Втім, зростання продуктивності соціально-економічної системи потребує формування нового соціального стандарту та підвищення рівня соціального управління усіма складовими соціальної (і не тільки) сфери та гармонізації їхньої діяльності, регламентацію надмірно високих бонусів для топ-менеджерів, стандартизацію міжнародної фінансової звітності, забезпечення координації дій регулюючих структур різних країн, подолання на цій основі елементів соціального безладу. До найбільш наочного втілення конкретики корпоративних відносин та їхнього зв'язку з соціальним капіталом належить волонтерство, тобто діяльність працівників корпорації з допомоги місцевим співтовариствам та громадянам. Внесок корпорацій у зростання людського та соціального капіталів, зокрема у фінансування та налагодження процесу загальної, професійної та вищої освіти, а також у надання інших видів допомоги передбачає тісну взаємодію з місцевим співтовариствами, розвиток партнерських відносин з багатьма некомерційними організаціями.

Отже, сприйняття та розвиток ефективних технологій соціальної роботи, проведення комплексного забезпечення PR/GR: Public Relations (зв'язки з громадськістю) – Government Relations (зв'язки з органами державної влади) є обов'язковою умовою успішного соціального менеджменту. Отже, адекватне вдосконалення соціальних комунікацій входить до безумовних пріоритетів суспільного розвитку та постсучасної модернізації. Безперечно, посилення постмодерністських орієнтацій відбувається неоднозначно: воно диференціюється для різних професійних і демографічних груп, відчуває вплив «великих кондратьєвських хвиль» і циклів культурного розвитку, часто набуває прихованих, інверсійних чи минулих форм. У цій ситуації корисними стають не стільки разові спеціальні рішення, скільки утворення адекватного середовища, яке підтримує тенденції демократизації суспільства, лібералізації господарювання й знаходження традиційними цінностями прогресивних форм.

1. Ильин И. А. Путь к очевидности: сборник / И. А. Ильин. – М. : Республика, 1993. – 431 с.
2. Семенова В. В. Качественные методы: введение в гуманистическую социологию / В. В. Семенова. – М. : Добросвет, 1998. – 289 с.
3. Васильева Т. С. Основы качественного исследования: обоснованная теория / Т. С. Васильева // Методология и методы социологических исследований (итоги работы поисковых проектов 1992–1996 г.г.). – М. : Ин-т социологии РАН, 1996. – С. 56–65.
4. Маслова О. М. Качественная и количественная социология. Методология и методы / О. М. Маслова // Социология 4М. – 1995. – № 5-6. – С. 5–15.
5. Редклифф-Браун А. Р. Метод в социальной антропологии / А. Р. Редклифф-Браун. – М. : Канон-Пресс-Ц, Кучково Поле, 2001. – 416 с.
6. Ярская-Смирнова Е. Р. Нарративный анализ в социологии / Е. Р. Ярская-Смирнова // Социологический журнал. – 1997. – № 3. – С. 38–61.
7. Dunlop J. T. Industrial Relations Systems / J. T. Dunlop. – N. Y. : Henry Holt and Company, 1958. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.knowledge-banks.org/za.../biblioteka.htm>
8. Kochan T. A. Launching a Renaissance in International Industrial Relations Research / T. A. Kochan // Proceedings of the 10th World Congress of the IIRA. – Wash., 1995. – P. 1–13.
9. Парсонс Т. О социальных системах / Т. Парсонс. – М. : Академический Проект, 2002. – 832 с.
10. Мокляк Н. Н. Социальные отношения: познание и совершенствование / Н. Н. Мокляк, В. Ю. Барков и др.; Отв. ред. Н. Н. Мокляк. – К. : Наукова думка, 1990. – 232 с.
11. Рябінчук М. В. «Соціальний капітал» як елемент неоліберальної міфотворчості / М. В. Рябінчук // Творчество как способ бытия свободы : Материалы XII Международной научно-практ. конф. – К., 2013. – С. 171–173.
12. Бузгалин А. В. Пределы капитала: методология и онтология / А. В. Бузгалин, А. И. Колганов. – М. : Культурная революция, 2009. – 680 с.
13. Алоян А. Е. Теоретико-методологічні основи дослідження поняття «соціальний капітал» / А. Е. Алоян // Вісник Київського національного ун-ту ім. Тараса Шевченка. Сер. Філософія. Політологія. – 2012. – № 107. – С. 5–8.
14. Деркач В. Л. Соціальний капітал (концептуальний нарис) / В. Л. Деркач // Політологічний вісник. – 2012. – № 65. – С. 99–106.

15. Шедяков В. Є. Соціальний капітал : можливості продуктивного задіяння в реалізації стратегії розвитку суспільства / В. Є. Шедяков // Сучасна українська політика. – 2012. – Вип. 26. – С. 17–28.

16. Шедяков В. Є. Взаєморезонування людського та соціального капіталу в структурі соціокультурного антропогенезу / В. Є. Шедяков // Гілея : наук. вісник; голов. ред. В. М. Вашкевич. – 2013. – № 71 (4). – С. 565 – 571.

17. Багнюк А. Л. Соціальний капітал і квантифікація суспільних процесів у сучасному соціумі / А. Л. Багнюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.filosof.com.ua/Jornel/M_71/Vahnuik.pdf.

18. Буйденков А. А. Социальный капитал как фактор устойчивого регионального развития / А. А. Буйденков // Проблемы инновационного развития территории : междисциплинарный подход [Материалы Всероссийской с международным участием научно-практ. конф.]. – Пермь, 2012. – Ч. 1. – С. 254–261.

19. Хайек Ф. Происхождение и действие нашей морали: проблема науки. Из речи, произнесенной в Гуверовском институте 1 ноября 1983 г. / Ф. Хайек // ЭКО. – 1991. – № 12. – С. 177–192.

20. Акунин Б. Аристократия / Б. Акунин, Г. Чвартишвили. – М. : Захаров, 2012. – 544 с.

21. Глобачев М. Превыше колбасы / М. Глобачев // Новое время. – 2005. – № 7. – С.34–36.

22. Мелихов А. Нельзя насиловать тех, в чьей любви нуждаешься / А. Мелихов // Новое время. – 2005. – № 40. – С. 15.

23. Домбровский Ю. О. Хранитель древностей : Роман, новеллы, эссе / Ю. О. Домбровский. – М. : Известия, 1991. – 224 с.

24. Ильенкова С. Д. Социальный менеджмент / С. Д. Ильенкова. – М. : Спутник+, 2001. – 282 с.

25. Социальные технологии : Толковый словарь / [Отв. ред. В. Н. Иванов]. – Москва–Белгород : Луч – Центр социальных технологий, 1995. – 309 с.

26. Социальный менеджмент / Д. В. Зайцев, Г. Г. Карпова, Г.В. Лобачева и др.; Под ред. П. Романова, Е. Ярской-Смирновой. – Саратов : Изд-во СГТУ, 2008. – 276 с.

27. Романов П. В. Новый социальный менеджмент и реформы российской социальной политики / П. В. Романов, Е. Р. Ярская-Смирнова // Мир России. – 2008. – № 3. – С. 109–131.

28. Базалеев О. А. Паблик рилейшнз как управление социальным капиталом / О. А. Базалеев, О. В. Лаврова, П. В. Романов, Е. Р. Ярская-Смирнова // Социальный менеджмент : опыт, исследования, образование. – Саратов, 2001. – С. 63–71.

29. Шедяков В. Є. Боротьба смислів і протистояння стратегій: регіонально-цивілізаційний вимір / В. Є. Шедяков // Політичний менеджмент : наук. журнал / голов. ред. Ю. Ж. Шайгородський. – 2012. – № 3. – С. 31–42.

30. Дынкин А. Социальная ответственность бизнеса и корпоративное гражданство (заседание Ученого совета ИМЭМО РАН) / А. Дынкин, С. Перегудов, Ф. Бурджалов, В. Кабалина, В. Комаровский, Н. Лапина, И. Семененко // Мировая экономика и международные отношения. – 2005. – № 11 – С. 3–13.

31. Шедяков В. Є. Розвиток соціального партнерства та вдосконалення моделі модернізації / В.Є. Шедяков // Соціальна психологія : наук. журнал / голов. ред. Ю. Ж. Шайгородський. – 2011. – №2(46). – С. 29–37.

32. Шедяков В. Роль соціального партнерства в забезпеченні системного рівня розвитку громадянського суспільства / В. Є. Шедяков // Віче. – 2012. – № 19 (328). – С. 20–23.